

Varttuva Sananjalka

Sananjalka, Suomen Kielen Seuran vuosikirja 3. Toimitus: Osmo Ikola, Heikki Aaltonen, Sampo Haahtela. Suomen Kielen Seura, Turku 1961. 241 s.

Kevään kynnyksellä ehätti jo vakiintuneen tavan mukaan lukijoiden käsiin Turun Suomen Kielen Seuran julkaisema vuosikirja. Paitsi olemassaoloaan kirja näyttää kolmanteen numeroonsa päästyään vakiinnuttaneen myös kompositionsa. Neljän kielitiedettä koskettelevan artikkelin ohella on kolme kirjoitusta henkisen ja aineellisen kansanperinteen ja neljä kirjallisuuden alalta.

Kiintoisin tämänkertaisista artikkeleista on epäilemättä LAURI HONGON esitys funktioanalyttisestä tutkimustavasta. Kirjoittaja on perehtynyt laajasti aiheeseensa, ja niinpä kysymyksessä ei olekaan

tavanmukainen katsaus tai pelkkä historiallisten faktojen kirjaaminen. Hongon asenne on sekä arvosteleva ja analysoiva että synteisiin pyrkivä. Aluksi hän esittelee funktionalismin esiintymiä suomalaisessa kansanperintetutkimuksessa ja toteaa Malinowskin ja Radcliffe-Brownin katsantokantojen kotiutuneen meille ikään kuin implisiitisti; sosiologit käsittelevät keskeisen funktio-termin toisin kuin etnologit ja yksityiset tutkijatkin operoivat sillä toisistaan poikkeavasti. Ilmeisesti juuri tämä seikka on antanut kirjoittajalle virikkeen aiheen perusteelliseen tarkasteluun, ja parhaat tuloksensa Honko

saavuttaa funktion merkitysoppia selvitellessään. Merkittäviä ovat myös ne osat, joissa hän tarkastelee funktionalismin perusteiden kestävyttä ja kriittisesti tutkiskelee Malinowskin ja Radcliffe-Brownin työn jatkajien ja teorioiden kehittelijöiden katsantokantoja ja niiden sovellutusmahdollisuuksia suomalaiseseen perinteentutkimukseen. Meillähän ei aikaisemmin ole funktionalismin kehittelijöiden teorioita julkisessa sanassa esitelty; vastahan keväällä 1960 ilmestyi ensimmäinen suppea sarja Malinowskin kirjoituksia. Erityisen nautittavaksi Hongon esityksen tekee erinomainen tyyli.

MARTTI HAAVIO selvittelee laajahkossa artikkelissaan suomalaisen tuleniskentäloitsun alkuperää ja osoittaa, että ai-nekset tähän mahtavaan tulensynnyn kuvaukseen on saatu Itä-Euroopassa laajalti tunnetusta kaksitahoisesta myytistä, joka alkuaan on ollut enkelien ja paholaisen syntytarina.

Kolmas kansanperinteen alalla liikkuva tutkimus on ILMAR TALVEN Keinu ja keinuminen Suomessa. Kirjoittaja on tyypittänyt Suomessa tunnetut keinut ja kartoittanut niiden levikin sekä vertailee keinumiseen liittyviä tapoja lähinnä virolaiseen mutta myös laaja-alaisempaankin kansainväliseen aineistoon. Useiden kiintoisien ja vakuuttavien tulosten ohella jotkut kirjoittajan päätelmät epäilyttävät. Tuntuu esimerkiksi tarpeettomalta itämerensuomalaisen aineksen perusteella olettaa aisakeinun olevan pyörivän kelakeinun ja soutavan nuorakeinun kontaminaatio; ilmeistä on, kuten kirjoittaja huomauttaakin, että aisakeinu on Suomeen ja Viroon kotiutunut Ruotsista. Odottaisi myös kirjoittajan pohdiskelevan tarkemmin, miksi maagisiin tarkoituseriin tähtäävää keinumista esiin-tyy toisaalta Lounais-Suomessa ja Etelä-Hämeessä ja toisaalta Karjalan kannaksella. Epäilemättä kyläkeinuna laajan levikin saanut aisakeinu on osittain hävittänyt ja hajottanut yhtenäisen pääsaiskeinuperinteen, kuten kirjoittaja

huomauttaa, mutta olettaisi, että se olisi hävittänyt »maagisen keinun» myös Lounais-Suomesta, varsinkin kun aisakeinu ja kyläkeinut ovat ilmeisesti kotiutuneet meille lännestä. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että nimenomaan Lounais-Suomessa pääsiäisleikkeihin, keinumiseen, laudalla hyppäämiseen ja keilapeleihin liittyvät maagiset tarkoitukset ovat suhteellisen myöhään olleet eläviä. Kun tämän tapainen perinne on, kuten kirjoittaja osoittaa, lähdtöltään itäeurooppalaista, Lounais-Suomen verrat myöhäisen elinvoimansa säilyttäneet perinnesaareke ihmetyttää.

PAAVO NUMMISEN kannanottoja voi aina odottaa jännittyneenä; hänellä on taipumus kärjistää asioita sopivasti ja esittää havaintonsa sattuvasti. Tämänkään kertaisen kirjoituksen lukija ei pety. Valitettavaa vain, että Nummisen kirpeäntuntuinen tutkimus tuskin joutuu niiden käsiin, joilla siitä eniten olisi oppimista. Hyödyllinen ja tehokas se varmasti on lukion tyyliopin tunneilla käsiteltäväksi, sillä valtaosa koululaiskirjoittajien epäonnistuneista kielikuvista lie-nee juuri niistä lähteistä, joista Numminen on runsaimman esimerkkisatonsa korjannut.

Runsassisältöisen vuosikirjan lingvistiksessä osassa ovat HANS FROMMIN tutkimus suomen *tahra*-sanasta, jolle hän esittää uuden, germaanisen etymologian, JOUKO VAHEN lisäpiirteitä lounaismurteiden äännehistoriaan sekä RAUNI KIVISTÖN tutkimus eräistä *elää*-verbin ja sen johdosten merkityksistä suomen murteissa. Kirjallisuuden tutkimusta edustavat seuraavat: KAUKO KYRÖ Viipurin Suomalainen Kirjallisuusseura ja Aleksis Kivi, KERTTU TANNER Oiva Paloheimon lapsikuvauksesta, ELSA ERHO Vuoden- ja vuorokaudenajoista V. A. Koskenniemen runokudessa ja ESKO ERVASTI Kaarlo Sarkian »Unen kaivo» runon lyyrisistä motiiveista.

Vuosi irjassa on lisäksi laajahko Katsauksia ja arvosteluja -osasto.